

حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران

شامل:

دبانی نظام، نهادهای سیاسی
شرح قانون اساسی، حقوق و آزادی‌ها

تألیف:

دکتر فرید محسنی

انتشارات
دانشگاه امام صادق علیه السلام

عنوان: حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران (شامل: مبانی نظام، نهادهای سیاسی، شرح قانون اساسی، حقوق و آزادی‌ها)

مؤلف: دکتر فرید محسنی

ناشر: دانشگاه امام صادق علیه السلام

صفحه‌آرا و طراح جلد: محمد روشنی

نمایه‌ساز و ناظر نسخه‌پردازی و چاپ: رضا دبیا

چاپ و صحافی: مجتمع چاپ و صحافی برتر

چاپ اول: ۱۳۹۵

قیمت: ۳۳۰/۰۰۰ ریال

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۵۶۶-۶

تهران: بزرگراه شهید چمران، پل نصرت، انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام

صندوق پستی ۱۵۹-۵۵، ۱۴۰۴ ست، ۰۱۴۶۵۹۴۳۶۸۱ تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲

E-mail: press@isu.ac.ir www.cet.ac.ir، ۰۲۱-۸۸۳۷۰۱۴۲

سرشناسه: محسنی، فرید، ۱۳۴۴ -

عنوان و نام پدیدآور: حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران (شامل: مبانی نظام، نهادهای سیاسی، شرح

قانون اساسی، حقوق و آزادی‌ها) / تأليف: دکتر فرید محسنی

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام، ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: ۵۹۸ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۵۶۶-۶

یادداشت: این کتاب در سال‌های قبل توسط انتشارات الهدی و نشر اسلامیت

موضوع: حقوق اساسی -- ایران

موضوع: ایران -- قانون اساسی (جمهوری اسلامی ایران)

شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۳۴۳۷

تمام حقوق محفوظ است، هیچ بخشی از این کتاب بدون اجازه مکتوب ناشر قابل تکثیر یا تولید مجدد به هر شکلی از جمله چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی، فیلم و صدا و انتقال در فضای مجازی نمی‌باشد.

این اثر تحت پوشش قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان ایران قرار دارد.

فهرست مطالب

۳۱	 سخن ششم
۳۳	 مقدمه
۳۷	 بخش اول: تاریخ و منابع حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران
۳۷	 فصل اول: تاریخچه حقوق اساسی در ایران
۳۸	 مبحث اول: کلیات
۳۹	 مبحث دوم: پدیداری و تحول، قانون اساسی ایران
۳۹	 ۱. دلایل و زمینه‌های تاریخی
۳۹	 ۲. تحصن و درخواست قانون اساسی
۴۰	 ۳. تشکیل مجلس
۴۰	 ۴. تدوین اولین قانون اساسی
۴۱	 ۵. بمباران مجلس شورای ملی
۴۱	 ۶. تدوین اولین متمم قانون اساسی
۴۱	 ۷. تغییرات در قانون اساسی مشروطیت و متمم آن
۴۲	 ۸. پیروزی «انقلاب اسلامی» در ایران
۴۲	 ۹. تغییر نظام حکومتی
۴۳	 ۱۰. تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۴۳	 ۱۱. اصلاحات قانون اساسی
۴۵	 خلاصه فصل
۴۶	 سؤالات فصل
۴۷	 فصل دوم: مفهوم و منابع حقوق اساسی ایران
۴۷	 مبحث اول: مفهوم منابع حقوق اساسی و اهمیت آن

۴۸	مبحث دوم: منابع عام و خاص حقوق اساسی
۴۹	۱. منابع عام حقوق اساسی
۴۹	۲. منابع خاص حقوق اساسی
۵۰	خلاصه فصل
۵۲	سؤالات فصل
۵۳	فصل سوم: بررسی منابع حقوق اساسی ایران
۵۳	مبحث اول: منابع فقهی
۵۴	۱. کتاب
۵۴	۲. سنت
۵۴	۲-۲. سنت عملی
۵۵	۲-۲. سنت قاضی
۵۵	۲-۳. سند، تقریر
۵۵	۳. اجماع
۵۵	۴. عقل
۵۶	مبحث دوم: قانون اساسی
۵۷	۱. قانون اساسی مدون و غیرمدون
۵۷	۲. متن و مقدمه قانون اساسی
۵۸	مبحث سوم: نظرات و مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام
۶۰	مبحث چهارم: نظرات شورای نگهبان
۶۰	مبحث پنجم: قوانین عادی
۶۱	۱. قانون به معنای خاص
۶۱	۱-۱. مصوبات مجلس شورای اسلامی
۶۲	۱-۲. آئین نامه داخلی مجلس
۶۲	۱-۳. برخی مصوبات کمیسیون های مجلس و یا دولت
۶۲	۱-۴. ضوابط ملحق به قوانین
۶۳	۲. قانون به معنای عام
۶۳	۲-۱. قانون مربوط به خبرگان
۶۴	۲-۲. مقررات مربوط به مجمع تشخیص مصلحت نظام
۶۴	۲-۳. دستورات و فرامین رهبری
۶۵	۲-۴. مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام
۶۶	مبحث ششم: رأی ملت یا آراء عمومی

۶۷	
۶۸	 مبحث هفتم: عرف و عادات و رسوم
۶۹	 مبحث هشتم: رویه قضایی
۷۰	 مبحث نهم: فرامین رئیس کشور
۷۳	 مبحث دهم: نظریات علماء حقوق
۷۴	 خلاصه فصل
۷۵	 سؤالات فصل
۷۶	 بخش دوم: حکومت اسلامی
۷۶	 فصل اول: ضرورت تشکیل حکومت
۷۶	 مبحث اول: ضرورت حکومت به طور کلی
۷۷	 مبحث دوم: حکومت پیامبر اسلام (ﷺ)
۷۹	 مبحث سوم: وضع حکومت پس از پیامبر اسلام (ﷺ)
۸۱	 مبحث چهارم: حکایت در عصر غیبت امام زمان (عج)
۸۱	 ۱. غیبت قری (کرنه مدّت)
۸۱	 ۲. غیبت کبری (بلند مدت)
۸۳	 خلاصه فصل
۸۴	 سؤالات فصل
۸۵	 فصل دوم: نظریه امام خمینی (ره) در باب حکومت در عصر غیبت
۸۶	 مبحث اول: منابع دیدگاه نظری امام خمینی (ره)
۸۶	 ۱. کتاب کشف الاسرار
۸۶	 ۲. کتاب ولایت فقیه
۸۶	 ۳. کتاب البیع
۸۷	 ۴. تحریر الوسیله
۸۷	 ۵. سخنرانی ها و نوشته های متفرقه
۸۷	 مبحث دوم: دلایل عقلی در مورد حکومت اسلامی و ولایت فقیه
۸۷	 ۱. مسئله ولایت فقیه امری بدیهی، روشن و عقلانی است
۸۸	 ۲. پیامبر (ﷺ) علاوه بر بیان قانون الهی، مجری آن نیز بودند
۸۸	 ۳. پیامبر (ﷺ) خلیفه تعیین نمود و در اصل خلیفه برای اجرای احکام است
۸۸	 ۴. رسالت پیامبر (ﷺ) با ابلاغ جانشین تکمیل گردیده است
۸۹	 ۵. عمل پیامبر (ﷺ) نشان دهنده ضرورت حکومت است
۸۹	 ۶. لزوم حکومت برای همیشه استمرار دارد

۸۹	۷. ماهیت قوانین اسلام اقتضای تشکیل حکومت را دارد
۹۰	۸. در عصر غیبت امام زمان (عجله) نیز تشکیل حکومت لازم است
۹۰	۹. تبعیت از فقیه ضروری است
۹۱	۱۰. حکومت و «ولایت» برای فقیه به منظور انجام وظیفه دینی است
۹۱	مبحث سوم: دلایل خبری در خصوص ولایت فقیه
۹۶	خلاصه فصل
۹۷	سؤالات فصل
۹۹	فصل سوم: شیوه انتخاب ولی فقیه
۹۹	مبحث اول: نصب عام
۱۰۰	مبحث دوم: ولایت فقیه در قانون اساسی ایران
۱۰۱	مبحث سوم: نقش مردم در نظام حکومتی ولایت فقیه
۱۰۳	خلاصه فصل
۱۰۴	سؤالات فصل
۱۰۵	فصل چهارم: خصوصیات رهبری ولی فقیه
۱۰۶	مبحث اول: شرایط و صفات رهبر در قانون اساسی ایران
۱۰۶	۱. صلاحیت علمی (اجتهاد)
۱۰۹	۲. صلاحیت اخلاقی (عدالت)
۱۱۰	۳. صلاحیت سیاسی، اجتماعی و مدیریتی
۱۱۰	الف) بینش صحیح سیاسی و اجتماعی
۱۱۱	ب) مدیریت و تدبیر
۱۱۱	ج) قدرت و شجاعت
۱۱۲	مبحث دوم: انتخاب رهبر و اختتام دوره رهبری
۱۱۳	۱. انتخاب رهبر در حکومت اسلامی به طور کلی
۱۱۴	۲. انتخاب رهبر در قانون اساسی ایران
۱۱۵	۳. خبرگان رهبری و وظایف آنها در ارتباط با رهبری
۱۱۶	۳-۱. تعریف و مشخصات خبرگان
۱۱۸	۳-۲. نحوه انتخاب رهبر توسط خبرگان
۱۲۰	۳-۳. نصب و برکناری رهبر و نظارت بر رهبری
۱۲۲	۴. اختتام دوره رهبری و وضعیت امور
۱۲۲	۴-۱. ختم دوران رهبری
۱۲۴	۴-۲. شورای موقت رهبری

۱۲۷	
۱۲۸	 خلاصه فصل
۱۲۹	 سوالات فصل
۱۲۹	 فصل پنجم: وظایف و اختیارات رهبری
۱۳۶	 مبحث اول: نقطه نظرات کلی
۱۳۶	 مبحث دوم: وظایف و اختیارات رهبر مصرح در قانون اساسی
۱۳۷	 ۱. وظایف رهبر مربوط به کل نظام
۱۳۷	 ۲. وظایف و اختیارات رهبر نسبت به قوای سه گانه
۱۳۷	 الف) قوه مجریه
۱۳۸	 ۱. وظایف و اختیارات رهبری در امور اجرایی نظامی و انتظامی
۱۳۹	 ۲. وظایف و اختیارات رهبری در امور اجرایی عادی
۱۳۹	 ب) ره مقتضی
۱۴۰	 ۱. فرمان همه
۱۴۰	 ۲. نصب و عزل قبول استعفای فقهای شورای نگهبان
۱۴۰	 ۳. اظهار نظر سررای نگهبان بر اساس نظرات رهبری
۱۴۰	 ج) قوه قضائیه
۱۴۱	 ۱. نصب و عزل و قبول و رد عالی ترین مقام قوه قضائیه
۱۴۱	 ۲. عفو یا تخفیف مجازات محکومین حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه قضائیه
۱۴۱	 ۳. اجرای فتاوا و احکام حکومتی رهبری توسط محاکم
۱۴۱	 ۳. وظایف و اختیارات رهبر نسبت به سایر عناصر قانونی
۱۴۱	 الف) نصب و عزل و قبول استعفای رئیس صدا و سیما
۱۴۲	 ب) تعیین اعضا و تأیید مقررات مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۴۲	 ج) اختیارات راجع به شورای بازنگری قانون اساسی
۱۴۳	 مبحث سوم: وظایف و اختیارات رهبر نسبت به سایر نهادهای نظام راهبردی
۱۴۳	 ۱. تعیین ائمه جمعه
۱۴۳	 ۲. امور اوقاف و وجوه شرعی
۱۴۴	 ۳. بنیادها و سازمان های غیردولتی
۱۴۴	 ۴. امور حج
۱۴۵	 ۵. مرجعیت تقلید
۱۴۷	 مبحث چهارم: وظایف و اختیارات رهبر به عنوان رهبر مسلمین جهان
	 خلاصه فصل

۱۴۸	سؤالات فصل
۱۴۹	بخش سوم: حاکمیت و حکومت در نظام حقوقی ایران
۱۴۹	فصل اول: کلیات و منشأ حاکمیت
۱۵۳	مبحث اول: منشأ حاکمیت به طور کلی
۱۵۳	۱. حاکمیت مطلق
۱۵۳	۲. حاکمیت مردم
۱۵۴	۳. حاکمیت ملی
۱۵۴	مبحث دوم: منشأ حاکمیت در حقوق اسلام
۱۵۴	۱. حاکمیت خداوند بر جهان و انسان
۱۵۴	۱-۱. حاکمیت تکوینی
۱۵۵	۱-۲. حاکمیت تدریجی
۱۵۵	۲. حاکمیت انسان بر سرنوشت خویش
۱۵۶	مبحث سوم: منشأ حاکمیت در حقوق ایران
۱۵۷	۱. حاکمیت الهی
۱۵۷	۱-۱. اعتقادات مکتبی
۱۵۸	۱-۲. قوانین اسلامی
۱۵۹	۱-۳. حکومت اسلامی
۱۶۱	۲. حاکمیت ملی
۱۶۳	مبحث چهارم: طرق و روش های سلامت نظام با استناد به فقه
۱۶۴	۱. عدالت به عنوان شرط لازم برای رهبری
۱۶۴	۲. نظارت خبرگان بر اقدامات رهبری
۱۶۵	۳. استمرار اقبال عامه و رضایت اکثریت مردم
۱۶۵	۴. تساوی رهبر در برابر قوانین با سایر افراد
۱۶۶	مبحث پنجم: مقایسه جمهوری اسلامی ایران با نظام های دموکراسی مطلق
۱۶۷	۱. اسلام و دموکراسی
۱۶۸	۲. مشارکت مردمی در نظام جمهوری اسلامی ایران
۱۷۰	خلاصه فصل
۱۷۱	سؤالات فصل
۱۷۳	فصل دوم: ویژگی های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران
۱۷۳	مبحث اول: ویژگی های ماهوی جمهوری اسلامی ایران
۱۷۳	۱. نوع حکومت

۱۷۴.....	۲. مبانی عقیدتی نظام جمهوری اسلامی
۱۷۵.....	۳. وحدت ملی
۱۷۵.....	۳-۱. تساوی اقوام
۱۷۶.....	۳-۲. رسمیت دیگر مذاهب اسلامی
۱۷۶.....	۳-۳. رسمیت ادیان توحیدی
۱۷۷.....	۳-۴. حق استفاده از زبان های محلی
۱۷۷.....	۴. تمامیت ارضی
۱۷۸.....	۵. استقلال و آزادی
۱۷۸.....	۶. تکنیک ناپذیری اصول
۱۷۸.....	۷. امت اسلامی
۱۷۹.....	مبحث دوم: ویژگی های شکلی جمهوری اسلامی ایران
۱۷۹.....	۱. زبان فارسی
۱۷۹.....	۲. تاریخ رسمی
۱۸۰.....	۳. پرچم رسمی کشور
۱۸۲.....	خلاصه فصل
۱۸۳.....	سوالات فصل
۱۸۵.....	فصل سوم: اصل تکنیک قوا در جمهوری اسلامی ایران
۱۸۵.....	مبحث اول: کلیات
۱۸۶.....	۱. تکنیک مطلق قوا
۱۸۶.....	۲. تکنیک نسبی قوا
۱۸۷.....	مبحث دوم: تکنیک قوا در قانون اساسی ایران
۱۸۷.....	۱. استقلال قوا در نظام ایران
۱۹۱.....	۲. روابط قوا در نظام ایران
۱۹۲.....	۲-۱. تداخل و نفوذ قوه مقننه در قوه مجریه
۱۹۳.....	۲-۲. تداخل و نفوذ قوه مقننه در قوه قضائیه
۱۹۳.....	۲-۳. تداخل و نفوذ قوه مجریه در قوه مقننه
۱۹۴.....	۲-۴. تداخل و نفوذ قوه مجریه در قوه قضائیه
۱۹۵.....	۲-۵. تداخل و نفوذ قوه قضائیه در قوه مجریه
۱۹۶.....	۲-۶. تداخل و نفوذ قوه قضائیه در قوه مقننه
۱۹۶.....	مبحث سوم: تنظیم روابط قوای سه گانه
۱۹۸.....	خلاصه فصل

۱۹۹.....	سؤالات فصل.....
۲۰۱.....	بخش چهارم: قوه مقننه.....
۲۰۲.....	فصل اول: قانون گذاری در نظام ایران.....
۲۰۲.....	مبحث اول: روش های اعمال قوه مقننه.....
۲۰۲.....	۱. مجلس شورای اسلامی (روش غیرمستقیم).....
۲۰۳.....	۲. همه پرسی و مراجعه به آراء عمومی.....
۲۰۴.....	مبحث دوم: ارکان قانون گذاری در قوه مقننه.....
۲۰۵.....	۱. مجلس شورای اسلامی.....
۲۰۵.....	۲. شورای نگهبان.....
۲۰۵.....	۳. مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
۲۰۷.....	خلاصه فصل.....
۲۰۸.....	سؤالات فصل.....
۲۰۹.....	فصل دوم: کلیات مجلس شورای اسلامی.....
۲۰۹.....	مبحث اول: مبنای نظری و فقهی.....
۲۱۱.....	مبحث دوم: سمت نمایندگی.....
۲۱۲.....	۱. انتخاب نمایندگان.....
۲۱۴.....	۲. مشخصات و تحلیل حقوقی.....
۲۱۴.....	۱-۲. تعداد نمایندگان.....
۲۱۵.....	۲-۲. خصوصیات و مفهوم حقوقی نمایندگی.....
۲۱۵.....	۱-۲-۲. نماینده مجلس وکیل مردم است.....
۲۱۷.....	۲-۲-۲. نماینده مجلس نماینده عموم مردم است.....
۲۱۷.....	۳-۲-۲. سمت نمایندگی قائم به شخص است.....
۲۱۸.....	۳. وظیفه نمایندگی.....
۲۱۸.....	۴. مصونیت نمایندگان.....
۲۲۰.....	مبحث سوم: تشکیل مجلس شورای اسلامی.....
۲۲۰.....	۱. مراحل انتخابات.....
۲۲۱.....	۱-۱. انتخاب کنندگان.....
۲۲۱.....	۱-۲. انتخاب شوندهاگان.....
۲۲۲.....	۱-۳. اعلام داوطلبی.....
۲۲۲.....	۱-۴. احراز صلاحیت داوطلبان.....
۲۲۳.....	۱-۵. رأی گیری.....

۲۲۳	۱-۶. برگزاری انتخابات
۲۲۴	۱-۷. توقف انتخابات
۲۲۴	۱-۸. نظارت بر انتخابات
۲۲۵	۲. تشکیل جلسات
۲۲۶	۳. هیأت رئیسه مجلس شورای اسلامی
۲۲۷	۴. کمیسیون های مجلس شورای اسلامی
۲۲۷	۴-۱. کمیسیون های خاص
۲۲۸	۴-۲. کمیسیون تخصصی
۲۲۹	۵. جلسات علنی و غیرعلنی
۲۳۰	۶. پایان نمایندگی
۲۳۱	۱. عزل نماینده
۲۳۳	خلاصه عمل
۲۳۴	سؤالات فصل
۲۳۵	فصل سوم: صلاحیت، اختیارات، مجلس شورای اسلامی
۲۳۵	مبحث اول: قانون گذار
۲۳۷	۱. کیفیت قانون گذاری در مجلس
۲۳۷	۱-۱. لایحه و طرح
۲۳۷	الف) لایحه
۲۴۱	ب) طرح
۲۴۱	۱-۲. جریان رسیدگی به طرح ها و لوایح مجلس
۲۴۲	الف) طرح و لایحه عادی
۲۴۳	ب) طرح و لایحه یک فوریتی
۲۴۳	ج) طرح و لایحه دو فوریتی
۲۴۳	د) طرح و لایحه سه فوریتی
۲۴۴	۲. تفویض اختیار قانون گذاری
۲۴۵	۲-۱. قوانین آزمایشی
۲۴۶	۲-۲. اساسنامه های دولتی
۲۴۷	۳. قوانین با جنبه تصویبی (قوانین با اختیارات ویژه)
۲۴۸	۳-۱. قانون بودجه
۲۴۹	۳-۲. عهدنامه ها و قراردادهای بین المللی
۲۵۰	الف) عهدنامه بین المللی

۲۵۰	ب) مقاوله نامه بین المللی
۲۵۰	ج) قرارداد بین المللی
۲۵۱	د) موافقت نامه بین المللی
۲۵۱	هـ) پیمان های مربوط به اتحادیه های بین المللی
۳-۳	تغییر در خطوط مرزی
۳-۴	محدودیت های ضروری در کشور
۳-۵	أخذ وام و کمک مالی
۳-۶	استخدام کارشناسان خارجی
۳-۷	انزال بناها و اموال دولتی
۳-۸	صلح دعاوی و ارجاع به داوری
۲۶۰	الف) نکات - بقی اصل صد و سی و نهم
۲۶۱	ب) تفایر حقوق اصل صد و سی و نهم
۲۶۲	۴. تفسیر قانون اساسی
۲۶۳	۵. محدوده قانون گذار، مجد شورای اسلامی
۲۶۵	مبحث دوم: نظارت و روش های اعمال آن
۲۶۵	۱. نظارت مجلس در تشکیل دولت
۲۶۷	۲. نظارت عام نمایندگان (تذکر، سؤال، استیضاح، رأی عدم کفایت رئیس جمهور)
۲۶۷	۱-۲. تذکر
۲۶۷	الف) تذکر شفاهی (نطق قبل از دستور)
۲۶۸	ب) تذکر کتبی
۲۶۸	۲-۲. سؤال
۲۶۹	الف) سؤال از وزیر
۲۷۰	ب) سؤال از رئیس جمهور
۲۷۱	۲-۳. استیضاح (و رأی عدم کفایت)
۲۷۱	الف) استیضاح وزرا و هیات وزیران
۲۷۴	ب) استیضاح (و عدم کفایت) رئیس جمهور
۲۷۷	۳. نظارت بر امور مختلف کشور
۲۷۷	۱-۳. تحقیق و تمحص
۲۷۹	۲-۳. اصل ۹۰ قانون اساسی (با شکایات مردمی)
۲۸۰	الف) نکات مهم اصل نود
۲۸۱	ب) روش قانونی اصل نود

۲۸۱	۴. نظارت اطلاعاتی
۲۸۲	۴-۱. صلح دعاوی
۲۸۲	۴-۲. رسیدگی به اتهام برخی از مجریان
۲۸۳	۴-۳. ارسال تصویب نامه ها و آئین نامه های دولت برای رئیس مجلس
۲۸۴	۴-۴. ممنوعیت واگذاری امتیاز
۲۸۵	۴-۵. ممنوعیت انتقال نقایس ملی منحصر به فرد
۲۸۶	۵. نظارت مالی (دیوان محاسبات کشور)
۲۸۶	۵-۱. دیوان محاسبات کشور
۲۸۷	۵-۲. وظایف دیوان محاسبات
۲۸۹	خاتمه فصل
۲۹۰	سؤالات فصل
۲۹۱	فصل چهارم: شورای نگهبان
۲۹۱	مبحث اول: کلیات
۲۹۱	۱. اهداف اصلی
۲۹۲	۲. ساختار شورای نگهبان
۲۹۳	۲-۱. شرایط و نحوه انتخاب
۲۹۳	الف) ققها
۲۹۳	ب) حقوقدانان
۲۹۴	۲-۲. مدت مأموریت
۲۹۴	۲-۳. تداخل قوا
۲۹۵	۲-۴. حد نصاب تصمیم گیری
۲۹۵	الف) حد نصاب تشخیص در مورد مصوبات مجلس
۲۹۵	ب) حد نصاب تفسیر قانون اساسی
۲۹۶	۲-۵. چگونگی انجام وظیفه
۲۹۶	مبحث دوم: جایگاه و وظایف شورای نگهبان
۲۹۶	۱. وظایف مرتبط با قوه مقننه
۲۹۷	۱-۱. نظارت بر مصوبات مجلس شورای اسلامی
۲۹۷	الف) موضوع نظارت
۲۹۸	ب) نحوه نظارت
۲۹۹	۱-۲. نظارت بر قوانین و مقررات سابق
۳۰۰	۱-۳. نظارت بر مصوبات دیگر (قوانین آزمایشی و مقررات قوه مجریه)

۳۰۰	الف) قوانین آزمایشی
۳۰۰	ب) اساسنامه سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی
۳۰۰	ج) مصوبات دولت
۳۰۱	۴-۱. حضور در مجلس شورای اسلامی
۳۰۱	الف) حضور الزامی
۳۰۱	ب) حضور اختیاری
۳۰۲	۲. وظایف غیر مرتبط با قوه مقننه (سایر وظایف)
۳۰۲	۱-۲. تفسیر قانون اساسی
۳۰۴	۲-۲. نظارت بر انتخابات
۳۰۴	الف) مجلس خبرگان
۳۰۵	ب) ریاست جمهوری
۳۰۵	ج) مجلس شورای اسلامی
۳۰۵	د) آراء عمومی و مطهری
۳۰۶	۳-۲. تأیید توقف انتخابات
۳۰۶	۴-۲. عضویت در شهادت موقه هجری
۳۰۶	۵-۲. عضویت در مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳۰۶	۶-۲. عضویت در شورای بازبینی قانون اساسی
۳۰۷	۷-۲. تهیه اولین قانون مربوط به خبرگان
۳۰۸	خلاصه فصل
۳۰۹	سؤالات فصل
۳۱۱	فصل پنجم: مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳۱۱	مبحث اول: مفهوم کلی مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳۱۱	۱. کلیات و سابقه تاریخی
۳۱۳	۲. مفهوم مصلحت
۳۱۶	۳. انواع احکام در اسلام و نمونه‌هایی از احکام حکومتی
۳۱۶	۱-۳. تقسیم‌بندی احکام
۳۱۶	الف) احکام اولیه
۳۱۷	ب) احکام ثانویه
۳۱۷	ج) احکام حکومتی
۳۱۷	۲-۳. نمونه‌هایی از احکام حکومتی توسط فقها
۳۱۸	۳-۳. نمونه‌هایی از احکام حکومتی توسط امام خمینی (ره)

۳۱۸	۴. تشخیص مصلحت در نظام ایران.....
۳۱۸	۴-۱. منشأ پیدایش.....
۳۱۹	۴-۲. «تشخیص مصلحت» در بیانات امام خمینی (ره).....
۳۲۲	۴-۳. نتیجه‌گیری از نظریات امام خمینی (ره) در مورد احکام و تشخیص مصلحت.....
۳۲۳	۴-۴. حکم تشکیل مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
۳۲۵	مبحث دوم: وظایف و اختیارات مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
۳۲۵	۱. تشخیص مصلحت.....
۳۲۶	۱-۱. موقتی بودن احکام ثانویه.....
۳۲۶	۱-۱. ماهیت حقوقی و دامنه اختیارات مجمع.....
۳۲۹	۱-۱. ارائه مشورت به رهبری.....
۳۲۹	۱-۱. دوره در تعیین سیاست‌های کلی نظام.....
۳۲۹	۲-۲. مشاوره در اصلاح و یا تمیم قانون اساسی.....
۳۳۰	۳. حل معضلات نظام.....
۳۳۰	۳-۱. مفهوم کلی.....
۳۳۳	۳-۲. ماهیت حقوقی مصوبات مربوط به حل معضلات نظام.....
۳۳۴	مبحث سوم: ترکیب مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
۳۳۷	خلاصه فصل.....
۳۳۸	سوالات فصل.....
۳۳۹	فصل ششم: مراحل تقنین در قوه مقننه.....
۳۳۹	مبحث اول: تقنین از طریق مجلس شورای اسلامی.....
۳۳۹	۱. پیشنهاد به مجلس.....
۳۴۰	۲. بررسی فوریت.....
۳۴۰	۳. بررسی در کمیسیون و صحن مجلس.....
۳۴۰	۴. تصویب مجلس شورای اسلامی.....
۳۴۰	۵. بررسی شورای نگهبان.....
۳۴۰	۶. اعلام نظر شورای نگهبان.....
۳۴۱	۷. بررسی مجدد در مجلس.....
۳۴۲	۸. بررسی توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
۳۴۲	مبحث دوم: تقنین از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
۳۴۲	مبحث سوم: وضعیت تک مجلسی و یا چند مجلسی بودن قوه مقننه در ایران.....
۳۴۵	خلاصه فصل.....

۳۴۶		سؤالات فصل
۳۴۷		بخش پنجم: قوه مجریه
۳۴۷		فصل اول: ماهیت قوه مجریه در نظام ایران
۳۴۸		مبحث اول: کلیات
۳۴۹		مبحث دوم: ارکان و ریاست قوه مجریه
۳۵۰		مبحث سوم: مشخصات و مراحل انتخاب رئیس جمهور
۳۵۰		۱. ویژگی های انتخابات ریاست جمهوری
۳۵۲		۲. شرایط و ویژگی های رئیس جمهور
۳۵۲		۲-۱. شخصیت مذهبی و سیاسی
۳۵۴		۲-۲. ایرانی الاصل بودن
۳۵۵		۲-۳. تابع ایران بودن
۳۵۶		۲-۴. بیرون و بیرون بودن
۳۵۶		۲-۵. حسن سابقه و امان، و تقوی
۳۵۶		۲-۶. داشتن ایمان، انتقاد بانی جمهوری اسلامی ایران و مذهب رسمی کشور
۳۵۷		۳. مراحل انتخاب رئیس جمهور
۳۵۷		۳-۱. تدارک مقدمات
۳۵۸		۳-۲. احراز صلاحیت داوطلبان
۳۵۹		۳-۳. برگزاری انتخابات
۳۵۹		۳-۴. نظارت بر انتخابات
۳۵۹		۳-۵. اخذ رأی
۳۶۰		۳-۶. نتیجه انتخابات
۳۶۰		۳-۷. امضاء حکم ریاست جمهوری
۳۶۲		۳-۸. ادای سوگند
۳۶۴		خلاصه فصل
۳۶۵		سؤالات فصل
۳۶۷		فصل دوم: وظایف و اختیارات رئیس جمهور
۳۶۷		مبحث اول: وظایف و اختیارات رئیس جمهور در قوه مجریه
۳۶۷		۱. انتخاب وزیران
۳۶۸		۲. ریاست هیأت وزیران
۳۶۹		۳. تعیین رئیس سازمان های وابسته به ریاست جمهوری
۳۶۹		۴. تعیین سرپرست موقت برای وزارتخانه ها

۳۷۰	۵. تعیین همکاران (غیر از وزرا)
۳۷۰	۵-۱. معاون اول و سایر معاونین
۳۷۱	۵-۲. نماینده ویژه
۳۷۱	۶. حل اختلاف فی مابین دستگاه‌های اجرایی
۳۷۲	۷. مسئولیت امور اداری و بودجه کشور
۳۷۲	مبحث دوم: وظایف و اختیارات رئیس جمهور به عنوان دومین مقام رسمی کشور
۳۷۳	۱. اعزام و پذیرش سفیران و امور بین الملل
۳۷۴	۲. امضاء موافقت‌نامه‌های بین المللی
۳۷۴	۳. اعطاء نشان‌های دولتی
۳۷۵	۴. عضویت و مسئولیت در برخی از شوراهای نظام
۳۷۵	۴-۱. ریاست شورای عالی امنیت ملی کشور
۳۷۵	۴-۲. عضویت در شورای موقت رهبری
۳۷۶	۴-۳. مسئولیت اجرای ازنگری در قانون اساسی
۳۷۶	۴-۴. عضویت در مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳۷۶	۵. امضاء قوانین
۳۷۷	مبحث سوم: وظایف و اختیارات رئیس جمهور ناشی از مسئولیت اجرای قانون اساسی
۳۸۳	خلاصه فصل
۳۸۴	سؤالات فصل
۳۸۵	فصل سوم: وزرا و هیأت وزیران
۳۸۵	مبحث اول: وزرا
۳۸۷	مبحث دوم: هیأت وزیران
۳۸۸	۱. ریاست هیأت وزیران
۳۸۸	۲. وظایف و اختیارات هیأت وزیران
۳۸۸	۲-۱. تصویب لوایح قانونی
۳۸۹	۲-۲. تصویب آئین‌نامه و تصویب‌نامه
۳۸۹	۲-۳. صلح دعاوی راجع به اموال عمومی
۳۸۹	۲-۴. حل اختلاف دستگاه‌های اجرایی
۳۸۹	۳. مسئولیت مشترک هیأت وزیران
۳۸۹	۴. استعفا
۳۸۹	۵. استمرار فعالیت
۳۹۰	۶. استیضاح

۳۹۰	۷. کمیسیون‌های دولت
۳۹۰	۸. رأی اعتماد
۳۹۰	۸-۱. هنگام تشکیل
۳۹۱	۸-۲. در دوران تصدی
۳۹۱	۸-۳. تغییر نیمی از هیأت وزیران
۳۹۲	خلاصه فصل
۳۹۳	سؤالات فصل
۳۹۵	فصل چهارم: مسئولیت رئیس جمهور و وزرا (هیأت وزیران)
۳۹۵	مبحث اول: مسئولیت‌های ناشی از مقام سیاسی
۳۹۵	۱. رئیس جمهور
۳۹۶	۱-۱. در برابر رهبری
۳۹۶	۱-۲. در مقابل مجلس
۳۹۶	۱-۳. در مقابل ملت
۳۹۷	الف) امریه معرف نهی انکر
۳۹۷	ب) از طریق دیوان عالی کشور
۳۹۷	۲. وزرا (هیأت وزیران)
۳۹۸	مبحث دوم: مسئولیت‌های ناشی از جرائمه
۴۰۰	خلاصه فصل
۴۰۱	سؤالات فصل
۴۰۳	فصل پنجم: انواع مصوبات قوه مجریه (تصویب‌نامه، انش‌نامه، بخشنامه، دستورالعمل...)
۴۰۴	۱. تصویب‌نامه
۴۰۴	۲. آئین‌نامه
۴۰۵	۲-۱. آئین‌نامه اجرایی
۴۰۵	۲-۲. آئین‌نامه مستقل
۴۰۶	الف) آئین‌نامه‌های سازمان دهنده خدمات عمومی
۴۰۶	ب) آئین‌نامه ضرورت
۴۰۶	ج) آئین‌نامه انتظامی
۴۰۶	۲-۳. آئین‌نامه جایگزین قانون (یا تقویضی)
۴۰۷	۳. سایر مقررات دولتی: بخشنامه، دستورالعمل، مصوبه و ابلاغ وزارتی
۴۰۷	۳-۱. بخشنامه
۴۰۸	۳-۲. دستورالعمل

۴۰۸	۳-۳. مصوبه
۴۰۸	۳-۴. ابلاغ وزارتی
۴۰۹	خلاصه فصل
۴۱۰	سؤالات فصل
۴۱۱	فصل ششم: نیروهای مسلح
۴۱۱	مبحث اول: مبنای فکری
۴۱۳	مبحث دوم: انواع نیروهای مسلح
۴۱۳	۱. ارتش جمهوری اسلامی ایران
۴۱۳	۱-۱. وظایف ارتش
۴۱۳	۱-۲. ویژگی‌های ارتش
۴۱۵	۲. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (و بسیج مستضعفین)
۴۱۵	۲-۱. وظایف سپاه پاسداران
۴۱۶	۲-۲. بسیج مستضعفین
۴۱۷	۳. نیروی انتظامی
۴۱۸	مبحث سوم: مبنای قانون اساسی نیروهای مسلح
۴۱۸	۱. پاسداری از نظام اسلام
۴۱۸	۲. منع عضویت خارجی‌ان
۴۱۹	۳. منع استقرار هرگونه پایگاه نظامی خارجی
۴۲۰	۴. کارایی ارتش در زمان صلح
۴۲۰	۵. منع بهره‌برداری شخصی از امکانات نظامی
۴۲۱	۶. ترفیع درجه نظامیان بر مبنای قانون
۴۲۲	خلاصه فصل
۴۲۳	سؤالات فصل
۴۲۵	فصل هفتم: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران
۴۲۵	مبحث اول: سابقه تاریخی
۴۲۶	مبحث دوم: صدا و سیما پس از انقلاب
۴۲۷	مبحث سوم: نحوه اداره سازمان صدا و سیما
۴۳۰	خلاصه فصل
۴۳۱	سؤالات فصل
۴۳۳	فصل هشتم: سازمان تعزیرات حکومتی
۴۳۶	خلاصه فصل

۴۳۷		سؤالات فصل
۴۳۹		بخش ششم: قوه قضائیه
۴۳۹		فصل اول: کلیات (جایگاه و وظایف)
۴۳۹		مبحث اول: جایگاه قضاء و مبانی آن در اسلام
۴۴۱		مبحث دوم: بررسی استقلال قوه قضائیه
۴۴۲		۱. بودجه قوه قضائیه
۴۴۳		۲. تمکین از قوانین
۴۴۴		۳. ارتباط قوای سه‌گانه
۴۴۴		۴. نداخل وظایف
۴۴۵		مبحث سوم: وظایف قوه قضائیه
۴۴۶		۱. رسیدگی در دور حکم
۴۴۶		۲. احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع
۴۴۷		۳. نظارت بر حسن اجرای قوانین
۴۴۸		۴. کشف جرم و تنبیه مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات ملون جزائی اسلام
۴۴۸		۵. (اقدام مناسب برای تسکین در وقوع جرم و اصلاح مجرمین
۴۵۰		خلاصه فصل
۴۵۱		سؤالات فصل
۴۵۳		فصل دوم: ارکان و سازمان‌های قوه قضائیه
۴۵۳		مبحث اول: رئیس قوه قضائیه
۴۵۳		۱. سابقه تاریخی
۴۵۵		۲. وظایف رئیس قوه قضائیه
۴۵۵		۱-۲. وظایف رئیس قوه قضائیه در امور قوه قضائیه
۴۵۵		الف) ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری و اداره امور
۴۵۶		ب) تهیه لوایح قضائی
۴۵۷		ج) استخدام قضات
۴۵۸		د) پیشنهاد عفو و یا تخفیف مجازات محکومین
۴۵۸		ه) پیشنهاد وزیر دادگستری
۴۵۸		۲-۲. وظایف رئیس قوه قضائیه خارج از قوه قضائیه
۴۵۸		الف) عضویت در شورای موقت رهبری
۴۵۸		ب) عضویت در شورای بازنگری قانون اساسی
۴۵۹		ج) عضویت در شورای عالی امنیت ملی

۴۵۹	 (د) عضویت در مجمع تشخیص مصلحت نظام
۴۵۹	 (ه) نظارت بر حسن اجرای قوانین
۴۵۹	 (و) رسیدگی به دارایی مقامات سیاسی
۴۵۹	 (ز) تعیین نماینده در صدا و سیما
۴۵۹	 (ح) حضور در مراسم سوگند رئیس جمهور
۴۶۰	 (ط) پیشنهاد اعضای حقوقدان شورای نگهبان
۴۶۰	 مبحث دوم: وزیر دادگستری
۴۶۰	 ۱. روابط قوه قضائیه با سایر قوا
۴۶۱	 ۱. قائم مقامی رئیس قوه قضائیه در امور اداری، مالی و استخدامی
۴۶۲	 مبحث سوم: محاکم دادگستری و دادسراها
۴۶۳	 ۱. دادگاه های عمومی
۴۶۳	 ۱-۱. ادگاه های عمومی حقوقی
۴۶۳	 ۱-۲. دادگاه های انفری یک و دو
۴۶۴	 ۱-۳. دادسرا
۴۶۴	 ۲. دادگاه های اختصاصی و تخصصی
۴۶۵	 ۲-۱. دادگاه خانواده
۴۶۶	 ۲-۲. دادگاه اطفال و نوجوانان
۴۶۶	 ۲-۳. دادگاه انقلاب
۴۶۶	 ۲-۴. محاکم نظامی
۴۶۸	 ۲-۵. دادگاه انتظامی قضات
۴۶۸	 ۲-۶. دادگاه ویژه روحانیت
۴۶۹	 ۲-۷. شورای حل اختلاف
۴۷۰	 ۲-۸. شعب تعزیرات حکومتی
۴۷۰	 ۲-۹. محاکم مربوط به جرائم سیاسی و مطبوعاتی
۴۷۰	 مبحث چهارم: قضات
۴۷۱	 ۱. استخدام قضات
۴۷۲	 ۲. استقلال قاضی در قضاوت
۴۷۳	 ۳. تکالیف قاضی
۴۷۳	 ۳-۱. صدور حکم
۴۷۳	 ۳-۲. استدلال و استناد به قانون
۴۷۴	 ۳-۳. عدم اجرای مصوبات خلاف قانون و شرع

۴۷۴	۳-۴. تشخیص علنی یا غیرعلنی بودن دعاوی عادی
۴۷۵	۴. مصونیت قضات
۴۷۶	۵. مسئولیت قاضی
۴۷۷	مبحث پنجم: دیوان عالی کشور
۴۷۷	۱. وظایف و اختیارات
۴۷۷	۱-۱. نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم
۴۷۸	۱-۲. ایجاد وحدت رویه
۴۷۸	۱-۳. انجام مسئولیت‌های مقرر در قوانین عادی
۴۷۹	۱-۴. ارائه مشورت به رئیس قوه قضائیه
۴۸۰	۵. رسیدگی به اتهام رئیس جمهور
۴۸۰	۲. شرایط رسیدگی‌ها
۴۸۱	مبحث شش: دیوان عدالت اداری
۴۸۲	مبحث هفتم: سازمان رسیدگی به شکایات مردم از دستگاه‌های دولتی
۴۸۶	خلاصه فصل
۴۸۷	سوالات فصل
۴۸۹	فصل سوم: مبانی و اصول حاکم بر قوه قضائیه
۴۸۹	مبحث اول: مبانی حاکم بر قوه قضائیه
۴۸۹	۱. رعایت موازین و احکام اسلام
۴۹۰	۲. استقلال قوه قضائیه و قاضی
۴۹۰	۳. گسترش عدل و آزادی‌های مشروع
۴۹۰	۴. پیشگیری از جرم و اصلاح مجرمین
۴۹۱	مبحث دوم: اصول حاکم بر قوه قضائیه
۴۹۱	۱. برابری اشخاص در مقابل قانون
۴۹۱	۲. علنی بودن محاکمات
۴۹۲	۳. مستند و مستدل بودن احکام قضائی
۴۹۲	۴. عطف بما سبق نشدن قوانین جزائی
۴۹۲	۵. وجود هیئت منصفه و نیز علنی بودن رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی
۴۹۳	۶. اصل برائت
۴۹۳	۷. اصل عدم اضرار به غیر
۴۹۳	۸. اصل حق دادخواهی و دفاع
۴۹۵	خلاصه فصل

۴۹۶		سؤالات فصل
۴۹۷		بخش هفتم: سیاست خارجی و اقتصاد در نظام جمهوری اسلامی ایران
۴۹۷		فصل اول: سیاست خارجی
۴۹۷		مبحث اول: دیدگاه کلی
۴۹۹		مبحث دوم: اهداف در سیاست خارجی
۴۹۹		۱. سعادت انسان در کل جامعه بشری
۴۹۹		۲. استقلال و آزادی
۴۹۹		۳. حکومت حق و عدل
۵۰۰		۴. حمایت از مستضعفین
۵۰۱		مبحث سوم: مبانی سیاست خارجی ایران
۵۰۱		۱. نفی هرگونه سلطه جویی
۵۰۱		۲. نفی هرگونه سلطه پذیری
۵۰۱		۳. حفظ استقلال همه انبه
۵۰۲		۴. تمامیت ارضی و سرزمین
۵۰۲		۵. دفاع از حقوق همه انسانها
۵۰۲		۶. عدم تعهد در برابر قدرتهای سلطه گر
۵۰۳		۷. روابط صلح آمیز متقابل با دول غیر متار
۵۰۳		۷-۱. ممنوعیت ایجاد روابط با کشورهای محارب
۵۰۳		۷-۲. برقراری روابط صلح آمیز متقابل با سایر کشورها
۵۰۴		خلاصه فصل
۵۰۵		سؤالات فصل
۵۰۷		فصل دوم: اقتصاد در نظام جمهوری اسلامی ایران
۵۰۷		مبحث اول: اهداف در اقتصاد ایران
۵۰۷		۱. وسیله تعالی دانستن اقتصاد
۵۰۸		۲. استقلال اقتصادی
۵۰۸		۳. ریشه کن کردن فقر و محرومیت
۵۰۹		۴. رفع تبعیض و برقراری عدالت اقتصادی
۵۰۹		۵. رفع نیازهای مادی مردم
۵۰۹		مبحث دوم: اصول و وظایف دولت در امر اقتصاد
۵۱۳		مبحث سوم: بخش های اقتصادی
۵۱۳		۱. بخش دولتی (حکومت)

۵۱۳.....	۱-۱. بخش دولتی (به معنای اخص)
۵۱۵.....	۱-۲. بخش عمومی
۵۱۵.....	۲. بخش تعاونی
۵۱۵.....	۳. بخش خصوصی
۵۱۵.....	۳-۱. جواز مالکیت خصوصی به طور کلی
۵۱۶.....	۳-۲. محدودیت‌های مالکیت خصوصی
۵۱۷.....	خلاصه فصل
۵۱۸.....	سؤالات فصل
۵۱۹.....	بخش پنجم: ایرتهدای حکومتی
۵۱۹.....	۱. اصل ارش: شوراه
۵۱۹.....	مبحث اول: مانی و مفاهیم
۵۲۰.....	مبحث دوم: اهداف و راه‌ها در قانون اساسی
۵۲۱.....	مبحث سوم: ورنی‌ها و شواها
۵۲۱.....	۱. استقلال شخصیت حقوقی
۵۲۲.....	۲. انتخابی بودن شواها
۵۲۲.....	۳. تابعیت ایران
۵۲۲.....	۴. تبعیت از اصول وحدت ملی
۵۲۳.....	۵. رعایت موازین اسلام
۵۲۳.....	۶. رسیدگی به تخلفات و انحلال بر اساس ضابطه قانون
۵۲۳.....	۷. تنوع شواها
۵۲۴.....	۸. ارتباط با مقامات دولتی
۵۲۴.....	مبحث چهارم: وظایف و اختیارات شواها
۵۳۰.....	خلاصه فصل
۵۳۱.....	سؤالات فصل
۵۳۳.....	فصل دوم: شورای عالی امنیت ملی
۵۳۳.....	مبحث اول: تغییرات قانونی و علت ایجاد
۵۳۴.....	مبحث دوم: اهداف شورا
۵۳۴.....	۱. تأمین منافع ملی
۵۳۵.....	۲. پاسداری از انقلاب اسلامی
۵۳۵.....	۳. پاسداری از تمامیت ارضی
۵۳۵.....	۴. پاسداری از حاکمیت ملی

۵۳۶	مبحث سوم: وظایف و ترکیب شورا
۵۳۶	۱. وظایف شورای عالی امنیت ملی
۵۳۶	۲. اعضاء شورا
۵۳۶	۳. شوراهای فرعی
۵۳۷	مبحث چهارم: تأیید مصوبات شورا
۵۳۹	خلاصه فصل
۵۴۰	سؤالات فصل
۵۴۱	فصل سوم: شورای بازنگری در قانون اساسی
۵۴۱	مبحث اول: طرح مسئله بازنگری در قانون اساسی
۵۴۴	مبحث دوم: شورای بازنگری در قانون اساسی ۱۳۶۸
۵۴۶	خلاصه فصل
۵۴۷	سؤالات فصل
۵۴۹	فصل چهارم: شورای عالی ادب و فرهنگ
۵۵۳	خلاصه فصل
۵۵۴	سؤالات فصل
۵۵۵	بخش نهم: آزادی و تساوی
۵۵۶	فصل اول: انواع حقوق و آزادی‌ها
۵۵۷	مبحث اول: حقوق و آزادی‌های فردی (شخصی)
۵۵۷	۱. حقوق و آزادی تن
۵۵۷	۲. مصونیت از تعرضات (جانی، مالی، حیثیتی)
۵۵۷	۳. مصونیت از تبعید
۵۵۷	۴. مصونیت از شکنجه
۵۵۷	۵. مصونیت از هتک حرمت
۵۵۸	۶. مصونیت از توقیف غیر قانونی
۵۵۸	۷. مصونیت از افشای امور خصوصی
۵۵۸	۸. مصونیت از اضرار غیر
۵۵۹	مبحث دوم: حقوق و آزادی‌های مدنی (اجتماعی)
۵۵۹	۱. آزادی و حق انتخاب شغل
۵۵۹	۲. آزادی و حق مسکن
۵۵۹	۳. آزادی و حق مالکیت
۵۶۰	۴. آزادی و حق تابعیت

۵۶۰	۵. حق آموزش و پرورش و آزادی تحصیل.....
۵۶۰	۶. حق برخورداری از تأمین اجتماعی.....
۵۶۱	مبحث سوم: حقوق و آزادی‌های مذهبی (اعتقادی).....
۵۶۱	۱. حق تفکر و آزادی اندیشه.....
۵۶۲	۲. حقوق و آزادی‌های دینی و مذهبی.....
۵۶۲	۱-۲. مذاهب غیر تشیع.....
۵۶۲	۲-۲. ادیان غیر اسلام.....
۵۶۳	مبحث چهارم: حقوق و آزادی‌های سیاسی.....
۵۶۳	۱. آزادی بیان و مطبوعات.....
۵۶۴	۲. آزادی احزاب.....
۵۶۵	۳. آزادی اجتماعات.....
۵۶۵	۴. مشارکت سیاسی.....
۵۶۵	مبحث پنجم: حقوق ضابطه.....
۵۶۶	۱. استقلال قضایی و توه قضاییه.....
۵۶۶	۲. حق دادخواهی.....
۵۶۶	۳. اصل برائت.....
۵۶۶	۴. اصل قانونی بودن جرائم.....
۵۶۶	۵. اصل قانونی بودن مجازات‌ها.....
۵۶۷	۶. عطف به‌ماسبق نشدن قوانین.....
۵۶۷	۷. عدم اعتبار اقرار و شهادت و سوگند تحت فشار.....
۵۶۷	۸. حق داشتن وکیل در محاکم.....
۵۶۸	خلاصه فصل.....
۵۶۹	سؤالات فصل.....
۵۷۱	فصل دوم: مساوات.....
۵۷۱	مبحث اول: مفهوم کلی.....
۵۷۳	مبحث دوم: انواع تساوی‌ها.....
۵۷۴	۱. تساوی در حقوق انسانی.....
۵۷۴	۲. تساوی سیاسی.....
۵۷۴	۳. تساوی اقتصادی.....
۵۷۵	۴. تساوی اجتماعی.....
۵۷۵	۵. تساوی در برابر محاکم و قوانین.....

۵۷۵	۶. تساوی حقوق زن و مرد
۵۷۷	خلاصه فصل
۵۷۸	سؤالات فصل
۵۷۹	نتیجه‌گیری
۵۸۱	فهرست منابع
۵۸۱	الف) به زبان فارسی و عربی
۵۸۵	ب) به زبان انگلیسی
۵۸۷	نمونه

www.ketab.ir

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
 فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن‌نشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) که از سوی ریاست فقید دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند مسیر اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند. از این حیث «تربیت» را می‌توان، مقول‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق (علیه السلام) در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه

اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سارمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادبی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت، مرجعیت مکتب علمی امام صادق (علیه السلام) را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. ان شاء الله

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه (چاپ نهم)^۱

حقوقدانان، قانون اساسی را مادر تمام قوانین می‌نامند. وجه تسمیه این نام‌گذاری بر معنی آن است که در همه کشورهای قوانین مختلف بر گرفته از قانون اساسی است و هیچ قانونی نباید با قانون اساسی عارض باشد. همین نسبت بلکه شدیدتر آن بین حقوق اساسی و سایر رشته‌های حقوق اقرار است. به ویژه آنکه دو موضوع مهم (همراه سایر موضوعات) در حقوق اساسی مورد بحث قرار می‌گیرد: اول، مباحث نظری که مشروعیت یک نظام سیاسی و حقوق را تبیین می‌نماید و دوم، ساختار و هندسه نظام که متناسب با اصول و مبانی نظری طراحی می‌گردد.

اهمیت موضوع نخست از آن جهت است که رشته‌های مختلف حقوق فارغ از بحث در خصوص منشأ و مبنای مشروعیت، صرفاً به شرح و تفسیر خاص می‌پردازند زیرا عموم قوانین مشروعیت خود را از قانون اساسی اخذ می‌نمایند. سایر مباحث مهم و حساس حقوق اساسی نظیر حقوق و آزادی‌های فردی که در این گوناگون را تحت الشعاع خود قرار می‌دهند نیز همگی برخاسته از نوع نگرش و پاسخ‌ها به سؤالات تحت الشعاع خود قرار می‌دهند. مسلماً برداشت‌های متفاوت در باب منشأ حق، در تبیین مهم حقوق اساسی است. مفهوم و دامنه حقوق مختلف انسان تعیین‌کننده است و به یقین در شیوه استیفاء و میزان

۱. چاپ‌های اول تا هشتم این کتاب، توسط انتشارات فردا و انتشارات الهدی منتشر شده است.

اهتمام به آن نقش خواهد داشت. مثلاً چنانچه مبنای شکل‌گیری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی فقط خواست و اراده انسان باشد، نوع قوانین مصوّب مبتنی بر این نظر با قانون برخاسته از دیدگاهی که مبنای ارزش‌ها را فراتر از امیال بشری می‌داند و قائل به منبع وحیانی می‌باشد متفاوت خواهد بود. بر همین اساس نظریات ماهوی در زمینه مبنا و منشأ مشروعیت حاکمیت، بر هندسه حکومت و ساختار نظام و شیوه تصمیم‌گیری و اداره امور تأثیرگذار است. لذا رعایت تناسب بین ماهیت و ساختار و شکل نظام و تعیین جایگاه هر یک از نهادهای حکومتی امری ضروری است و یکی از وظایف مهم قانون اساسی به شمار می‌رود.

در «حقوق اساسی»، ضمن مطالعه اساسی‌ترین حقوق مردم، «حکومت» و «مردم» و رابطه سیاسی بین آن‌ها بررسی می‌شود. تلاش حقوق اساسی بر آن است که قدرت را نهادینه نماید و در قالبی منطقی در آورد تا بتواند حکومت را به بهترین شکل سامان دهد. چگونگی تقسیم قدرت در قوای مختلف، تعیین اختیارات هر یک از نهادهای حکومتی و ضمانت اجرای انجام وظیفه و مسئولیت آن‌ها و مسائلی از این قبیل در حقوق اساسی مورد بحث قرار می‌گیرد.

هنگامی که سخن از ارزش‌های اجتماعی به میان می‌آید، طبعاً تفاوت جهان‌بینی و فرهنگ و اعتقاد نیز به ذهن متبادر می‌رسد. و چون قانون اساسی تبلور اندیشه‌های جامعه خاص و برآیند خواسته‌های عمومی، شکل می‌آید، قطعاً نمی‌توان تأثیر چنین عواملی را بر ماهیت و ساختار نظام سیاسی نادیده گرفت. در هر کشوری تمدن، فرهنگ، اعتقادات، تاریخ و سایر عوامل اجتماعی مؤثر بر ساختار برای شکل‌گیری حقوق اساسی آن کشور هستند. لذا ساختار حکومت‌های مختلف جهان با یکدیگر متفاوت‌اند هرچند در پاره‌ای مسائل مشابهت وجود دارد. هر ملتی متناسب با باورها، عرف و خواسته‌های مشترک و غالب جامعه از یک طرف با پیشینه‌اش پیوند دارد و از طرف دیگر بر اساس تعقل و دورنگری زمینه‌ساز آینده است و در این راستا ضابطه و قاعده‌هایی را به شکل هنجارهای اجتماعی و در نهایت قانون رواج می‌دهد.

نظام جمهوری اسلامی ایران نیز یکی از انواع حکومت‌های موجود در جهان است که دارای تمایزات ریشه‌دار با سایر نظام‌ها است. تفاوت مهم نظام جمهوری اسلامی ایران با سایر نظام‌ها در این است که نظام ایران مبتنی بر مبانی اعتقادی اسلام شکل

گرفته است و این امر موجب تفاوت‌های بنیادین در عرصه نظر و عمل گردیده است. طبیعی است ارزش‌های مورد حمایت در نظام توحیدی اسلام که بر پایه اعتقاد به توحید استوار است با نظام مادی صرف تفاوت اساسی دارد. بر همین اساس چنین نظامی نمی‌تواند در قالب هر ساختاری اداره گردد.

از جمله تفاوت‌های اساسی نظام ایران با سایر نظام‌های حقوقی که برخاسته از آراء فقهی فقیهان شیعه به ویژه امام خمینی (ره) می‌باشد، ضرورت مشروعیت نظام بر پایه «ولایت فقیه» است. ولایت فقیه مفهومی نهادینه در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است که شیوه نوینی از اداره حکومت را پدید آورده است. شورای نگهبان و جایگاه آن در قوه مقننه جمهوری اسلامی ایران نمونه دیگری از اهتمام قانون اساسی به موضوع شرع و اعتدال دیدگاه‌های اعتقادی در عرصه عمل است. طبعاً اقتضاء تفاوت‌های بنیادین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با سایر نظام‌ها آن است که در مطالعه و تفسیر و تحلیل قانون اساسی و موضوعات مرتبط با آن بر اساس موازین و منابع خاص و متناسب با آن به‌نگیریم و از روش‌های تقلیدی صرف اجتناب نماییم. توجه به اهمیت موضوعات مورد بحث در حقوق اساسی بر این باور صحه می‌گذارد که حقوق اساسی از مهمترین شاخه‌های حق است که زیر بنای همه مباحث اجتماعی به شمار می‌آید و قطعاً بدون توجه به آن نمی‌توان تحلیل جامعی در هیچ یک از شاخه‌های حقوق بدست آورد. به همین دلیل هر چند نفوذ اساسی یکی از دروس رشته‌های دانشگاهی به ویژه حقوق می‌باشد ولی اهمیت آن بسیار فراتر از حد یک درس است و دامنه آن به نحوی همه دروس و شاخه‌های علم حقوق را در بر می‌گیرد.

کتاب حاضر که حاصل سال‌ها مطالعه، پژوهش و تدوین می‌باشد در بدو امر با همکاری جناب آقای دکتر مرتضی نجفی اسفاد تألیف و به‌تألیف گردید. بر اساس توافق فیما بین قرار شد هر یک از مؤلفین هر زمان بنا به نظرات شخصی خود بتوانند مطالب را اصلاح و به‌طور مستقل به چاپ برسانند. اینک در شرایطی که آن برادر ارجمندم بازنشسته گردیده و به دلیل رحل سفر از همراهی ایشان بی‌بهره مانده‌ام و البته پس از کسب نظر موافق ایشان نسخه اخیر که مشتمل بر اصلاحات مفصل و درج مطالب و نظرات جدید می‌باشد به‌طور مستقل به چاپ می‌رسد.

در این کتاب تلاش گردیده مطالب حقوقی به دور از گرایش‌های سیاسی و صرفاً

بر اساس نگرش علمی تدوین گردد به گونه‌ای که دانشجویان عزیز بتوانند روش تفسیر و تحلیل مطالب علمی را بیاموزند. در بیان مطالب سعی گردیده ضمن رعایت اختصار، نظرات متنوع و مختلف بیان گردد تا بر غنای آن افزوده شود. حجم زیاد و گسترده‌گی مباحث حقوق اساسی موجب گردیده مطالب به نحو مؤجز و به دور از تطویل بیان گردد و جنبه درسی بر آن حاکم باشد. در طرح مباحث سعی شده با ارجاع به منابع مختلف در زیرنویس‌ها زمینه مطالعه بیشتر برای دانشجویان و پژوهشگران محترم فراهم گردد. در پاره‌ای مباحث نیز علاوه بر تحلیل حقوقی، مطالب انتقادی مطرح گردیده که بر فضای علمی بحث می‌افزاید و زمینه را برای مطالعه و پژوهش‌های بیشتر هموار می‌نماید.

امید است این تلاش ناچیز بتواند همسو با اهداف مقدس نظام جمهوری اسلامی ایران موجب تقویت هر چه بیشتر آن گردد و زمینه را برای بحث و تحقیق بیشتر پیرامون مباحث حقوق اساسی فراهم سازد.

ومن الله التوفیق و علیه التکلان
فرید محسنی